

JESENJI POVRATAK

Rana jesen u naselju Gunesbu. Mlada Čehinja zelenih očiju, Jana Blažek, izašla je iz putničkog voza Tekomatorp-Malme kad je tama već bila osvojila ponos cveća oko željezničke stanice. Okrenula se prema drugom peronu preko puta, gde putnici obično čekaju voz za Helsingborg, sluteći da tamo nema žive duše. Spremna za brz povratak kući, zbunila se – taj put, *njen* put, izgledao je nepoznat. Koračajući prema izlazu vrlo oprezno, stiskajući kožnu torbu, na stepenicama je bacila pogled na stanični sat – dvadeset dva i šesnaest, prilično kasno za običnu švedsku sredu. Okrenula se k nebu, kao da traži utehu, ali joj je izmaglica zaklonila zvezde i oblake.

Ispred stanice mokra aleja podsećala je na njen pubertet u Pragu, kada bi se sama vraćala duž Vltave do Ulice Vodarenske, one zimi strašno hladne ulice, gde se ljudima noću čini da sneg pada iz zemlje prema nebu. Kao devojčica nije se pitala za glasove i svetlosti Praga, a sada, kad je to mnogo želela, njena pitanja su ostala bez odgovora. Zašto joj se rođeni grad nije dopao? Ljudi sanjaju, vole i zanemaruju ne znajući zašto. Neki godinama slušaju, nezadovoljni, zvuk tramvaja u Vodarenskoj, u Pragu, pa završe u tihom stanu, negde u Švedskoj, gde sanjaju baš taj zvuk.

Put do kuće je bio isti kojim bi išla po danu – pet minuta šetnje na dve-tri stotine metara od stanice. U toj aleji je uvek žalila što ne zna ništa o botanici. Da je znala kako se zovu biljke, osećala bi se manje sama. Znala je jedino da prepozna kruške, neobično dugačke i sočne. Jela ih je kod Beate, drugarice iz Poljske, koja je znala malo više o botanici i životu...

Danju, u jesenjoj svetlosti, aleju su krasila narandžasta stabla. Kad god je prošla pored dvorišta osnovne škole *Gunesbuskulan*, Jana je imala isti randevu s prošlošću: tamo joj je njen momak, uoči svog definitivnog povratka u Češku, šaputao da život ima smisla samo u Pragu. „Fantastičan mesec, oktobar“, mislila je Jana dok bi šetala i potiskivala sećanja na mostove preko Vltave, na večernji odsjaj praškog Narodnog pozorišta, na ukus svičkove...

Iako je volela naselje Gunesbu, Jana je ipak znala da mala mesta nisu idilična – tamo ima samoće i opasnosti kakvih u gradovima nema. Pri svakom večernjem povratku kući nije uspevala da mirno udiše jesenji vazduh zato što se plašila mraka. Šuškanje biljaka, kao nečija pojava u tami, izazivalo je strah, produžujući joj put. Bogata krošnja drveta spuštala se gotovo do zemlje, tako da mlada Čehinja ne bi mogla da prepozna lice nijednog živog bića, kad bi išlo prema njoj.

I one večeri Jana se nadala da niko ne ide, jer je na pustim ulicama strah da će se neko pojaviti veći od straha kad se taj neko pojavi. S vremena na vreme slučajni prolaznik na biciklu ulivao je nadu da Šveđani pomažu ako primete ženu u opasnosti. No, ipak se ljudi na severu ne zaustavljaju radi tuđih potreba. „Zaustavljaju se isključivo zbog sebe ili vremenskih neprilika“ – čula je od Beate – „zato što ih bezduhovnost drži u svojim kandžama.“ Janu su u mraku spopadale reči *bezduhovnost* i *kandže*, pa se pitala kako se izgovara-

ju na švedskom. U večernjoj tišini, obuzimali su je datumi i boje: svi muškarci njenog života bili su rođeni u februaru, svi tramvaji u Vodarenskoj njenog detinjstva bili su crveni. Spotakla se, gledala je u monotoniju kandelabrâ na glavnom putu, koji nisu bili žuti i slabi, nostalglični kao u Pragu, nego beli i hladni čuvari ulica. Međutim, ima stvari u životu koje i pod svetlom ostaju nejasne.

Kroz prozore bez zavesa videla je švedsku rutinu: muževi su čitali, žene su možda u kupatilu, u kadi, mirisale so za kupanje i maštale o toplim zemljama, a deca su već bila u snu, u stanju iluzije gde su ljudi „autori koji ne znaju kako će se priča završiti“, što je jednom pročitala u biblioteci. Neko je iz fotelje gledao televiziju, kao što se uveče radi u Češkoj. Tako je radila i njena majka u malom stanu, gde joj je nedostajala kći – drage osobe se više vole kad ih nema. U mraku se misao na mater odvojila od Švedske kao svetlost od tame. Prvi put one večeri Jana oseti da je sama na svetu.

Ispred kuće pravnika Levina odjednom joj ispade kožna torba. Kada se sagnula da je podigne, u staklima verande učinilo joj se da ulazi u metro na Dejvickoj, da voz kreće, tih i brz, da stanice promiču: Hradčanska, Malostranska, Staromjetska... Ispruživši se, setila se onog puta kad se penjala na *Višehrad* i otkrila da je čak i praški dvorac, posmatran izdaleka, u stvari manji od kažiprsta. U naselju Gunesbu Jana pomisli na *Višehrad* i njegovo groblje jednog septembarskog dana, kada je, poljubivši momka, osetila ukus kima i piva. Sećanja su je vodila po mokrom mermeru, razlikovala su se impozantne grobnice: Jan Neruda, Rafael Kubelik, Eduard Haken...

Stigavši u dvorište ispred svog stana, mlada Čehinja je primetila da stara komšinica kao i svako veče konsultuje geografske karte, enciklopedije, rečnike. Primakla se njenom prozoru i gledala kako starica razbija orah čašom, kako su joj porasli brkovi, kako se smeška i grozničavo beleži, kao mahnita. Utom se Jana okrenu prema svom stanu. Na drvenom balkonu, pred vratima, stajao je čovek...

Ovu nedovršenu priču našao sam jedne večeri na sedištu voza Tekomatorp-Malme. Narednih dana raspitivao sam se po naselju Gunesbu dok nisam saznao da tamo ne živi nijedna mlada Jana. Pošto tada večeri još nisu bile hladne, dve nedelje sam završavao uobičajene šetnje na železničkoj stanici, gde sam čekao poluprazan voz iz Tekomatorpa, koji po redu vožnje stiže u Gunesbu u dvadeset dva i petnaest. Samo je jednom mlada žena izašla iz tog voza: iza vesna Karin, koja za Janu nikada nije čula.